

© Avropa Şurası, 2024. Bu tərcümə Avropa İttifaqı və Avropa Şurasının maliyyə dəstəyi ilə hazırlanmışdır. Onun məzmununa görə yalnız Avropa Şurası məsuliyyət daşıyır və Avropa İttifaqının fikirlərini əks etdirməyə bilər.

© Council of Europe, 2024. This translation was produced with the financial support of the European Union and the Council of Europe. Its contents are the sole responsibility of the Council of Europe and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Mətbuat Bölməsi

Məlumat bülleteni – Reproduktiv hüquqlar

Dekabr 2023-cü il
Bu Məlumat Bülleteni Məhkəmə üçün heç bir məsuliyyət
müəyyənləşdirmir və buradakı məlumatlar tam deyil.

Reproduktiv hüquqlar

Abort

Tysiəc Polşaya qarşı

20 mart 2007-ci il

Ərizəçiyə hamiləliyini sona qədər davam etdirdiyi təqdirdə hal-hazırda əziyyət çəkdiyi ağır miopiyanın (yaxından görmə) daha da pisləşə biləcəyi barədə xəbərdarlıq edildikdən sonra onun tibbi abort etdirməsindən imtina olunmuşdu. Uşağı dünyaya gələndən sonra ərizəçinin gözünün torlu qişasına qan sızması baş vermiş və o, ağır dərəcəli əlil kimi qeydiyyatla alınmışdı.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, ərizəçi qanuni abort etdirməsi üçün şərtlərə əməl edilib-edilmədiyini müəyyən edə bilən səmərəli mexanizmdən istifadə imkanından məhrum olunmuşdur və bu, İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozuntusunu** təşkil edir.

A., B. və C. İrlandiyaya qarşı (Ərizə № 25579/05)

16 dekabr 2010-cu il (Böyük Palata)

İrlandiyada yaşayan və istəmədən hamilə qalan üç qadın İrlandiyada qanuni abort etdirmək mümkün olmadığından¹ abort üçün Birləşmiş Krallığa getməli olduqları, bu prosedurun alçaldıcı, damğalayıcı olması və sağlamlıqlarına zərər vurulması riski ilə üzləşmələri barədə şikayət etmişlər. Konkret olaraq, xərçəngin nadir formasının remissiya mərhələsində olan ərizəçilərdən biri hamilə olmasından xəbərsiz olaraq, hamiləlik dövründə müayinəyə əks göstəriş olmasına baxmayaraq, müayinələrdən keçirilmişdi. O, hamiləliyinin residivə səbəb ola biləcəyini düşünür və hamiləliyin onun həyatını riskə atacağını hesab edirdi.

¹ İrlandiyada abort etdirmək və ya abort üçün kiməsə kömək etmək cinayət sayılırdı. Bununla belə, həyatı üçün real və əhəmiyyətli risk olduğu halda abort etdirmək ananın konstitusion hüququ idi.

Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, İrlandiya konstitusion hüquq olan qanuni abort hüququnu təmin etməmişdir. Beləliklə, xərçəng xəstəliyinin remissiya mərhələsində olan ərizəçiyə münasibətdə Konvensiyanın **8-ci maddəsi** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmuşdur** (Məhkəmə digər iki ərizəçiyə münasibətdə **8-ci maddənin pozulmadığını** müəyyən etmişdir), çünki, o, nə məhkəmələr, nə də İrlandiyada mövcud olan tibbi xidmətlər vasitəsilə qanuni abort hüququna malik olduğunu sübuta yetirmək imkanına malik olmamışdır. Məhkəmə qadının hamiləliyinin onun həyatı üçün riskli olub-olmamasının müəyyən edilməsi prosesi ilə bağlı qeyri-müəyyənliyin olduğunu və cinayət təqibi təhlükəsinin həm həkimlərə, həm də müvafiq qadınlara "əhəmiyyətli dərəcədə çəkindirici" təsir göstərdiyini xüsusilə qeyd etmişdir.

R.R. Polşaya qarşı (Ərizə № 27617/04)

26 may 2011-ci il

İki uşaq anası (o, ciddi genetik anormallıqla doğulacağı güman edilən uşağa hamilə idi) vaxtında genetik müayinədən keçmək hüququna malik olsa da, aborta qarşı çıxan həkimlər tərəfindən bu imkandan bilərəkdən məhrum edilmişdi. Dölün deformasiyaya məruz qalması ehtimalını göstərən ilk ultrasəs müayinəsi ilə amniosentez prosedurunun nəticələrinin alınması arasında altı həftə keçmişdi və beləliklə, hamiləliyi davam etdirmək, yoxsa qanuni abort üçün müraciət etmək barədə onun məlumatlandırılmış qərar verməsi üçün çox gec idi. Sonradan onun qızı anormal xromosomlarla (Törner sindromu²) doğuldu. Ərizəçi bildirmişdir ki, ağır xəstə uşağı böyütmək və oxutmaq özünə və digər iki övladına zərər vurub. Həmçinin əri üçüncü övladının doğulmasından sonra onu tərk edib.

Məhkəmə Konvensiyanın **3-cü maddəsinin** (qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan olunması) **pozulduğunu** müəyyən etmişdir. Belə ki, çox həssas vəziyyətdə olan ərizəçi alçaldılmış və "aşağılayıcı" rəftara məruz qalmış, onun həkimlər tərəfindən tövsiyə edilmiş genetik müayinələrdən keçməli olub-olmadığına dair qərar verilməsi prosesinə isə süründürməçilik və dolaşlıq səbəbindən, eləcə də ona lazımı məsləhət və informasiyaların verilməməsi ucbatından xələl gətirilmişdi. Məhkəmə, həmçinin Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** müəyyən etmişdir. Çünki Polşa qanunvericiliyində ərizəçinin mövcud diaqnostika xidmətlərindən istifadə etməsinə və onların nəticələri əsasında abort etdirilməsini istəmək və ya abort etdirməmək barədə məlumatlandırılmış qərar verməsinə imkan verən hər hansı səmərəli mexanizmlər nəzərdə tutulmamışdı. Polşanın daxili qanunvericiliyinin dölün qüsurlu olduğu hallarda aborta icazə verdiyini nəzərə alsaq, hamilə qadınlara dölün sağlamlığı ilə bağlı müvafiq, tam və mütəbər məlumat verilməsini təmin etmək üçün adekvat hüquqi və prosessual baza mövcud olmalı idi. Məhkəmə Polşa dövlətinin bu arqumenti ilə razılaşmamışdır ki, prenatal genetik müayinələrdən keçmək faktiki olaraq abortdan istifadə imkanına malik olmaq deməkdir. Qadınlar bir çox səbəblərə görə bu cür müayinələrdən keçmək üçün müraciət edirlər. Bundan əlavə, dövlətlər öz səhiyyə xidmətlərini elə təşkil etməyə borcludurlar ki, səhiyyə işçilərinin peşə fəaliyyəti kontekstində vicdan azadlığını səmərəli şəkildə həyata keçirmələri xəstələrin tibbi xidmətlərə çıxış əldə etmək kimi qanuni hüquqlarından istifadə etmələrinə maneə yaratmasın.

P. və S. Polşaya qarşı (Ərizə № 57375/08)

30 oktyabr 2012-ci il

Bu iş zorlama nəticəsində hamilə qalmış yeniyetmə qızın abort etdirmək üçün üzləşdiyi çətinliklərlə, xüsusilə dəqiq hüquqi bazanın olmaması, tibb işçilərinin süründürməçiliyi, habelə qısınama ilə əlaqədar idi.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, ərizəçilərə yanlış və ziddiyyətli

² Bu, hər 2500 qızdan birinə təsir edən elə bir genetik vəziyyətdir ki, bu zaman döldə adi iki X xromosomu cütlüyü olmur. Yaxud onlar adətən orta ölçüdə qısa və qeyri-reproduktiv olur. Digər sağlamlıq problemlərinə böyrək və ürək anormallıqları, yüksək qan təzyiqi, piylənmə, şəkərli diabet, katarakta, qalxanabənzer vəziyyətləri və artrit aid edilə bilər. Bəzi xəstələrdə öyrənmə çətinlikləri də ola bilər.

məlumatlar verilmiş və obyektiv tibbi konsultasiya xidməti göstərilməmişdir; eləcə də abort etdirmək imkanının Polşada qızgın müzakirə mövzusu olması faktı tibb işçilərini həkim sirrinin qorunması ilə bağlı öhdəliklərindən azad etmirdi.

S.F.K. Rusiyaya qarşı (Ərizə № 5578/12)³

11 oktyabr 2022-ci il

Bu iş ərizəçinin belə bir şikayəti ilə əlaqədar idi ki, 2010-cu ildə o, valideynlərinə və tibbi müdaxilənin baş verdiyi dövlət xəstəxanasında olanlara beş həftəlik hamiləliyini davam etdirmək istədiyini bildirməsinə baxmayaraq, aborta məcbur edilmişdi. Valideynləri gələcək uşağın güman edilən atası ilə onun münasibətinin əleyhinə idilər, həmin şəxs zorakılıqla bağlı cinayətdə şübhəli bilinirərək həbs edilmişdi. Ərizəçi valideynlərinə və tibbi personala qarşı bir sıra şikayətlər vermiş, lakin müvafiq orqanlar əməldə cinayət tərkibinin müəyyən edilə bilməyəcəyi və valideynlərin övladlarının maraqlarına uyğun hərəkət etdikləri qənaətinə gəldiyi üçün heç bir cinayət işi başlanmamışdı. O vaxtdan bəri ərizəçi iki dəfə hamilə qaldığı dölü düşürmüş və 2017-ci ildə sonsuz elan edilmişdir. Məhkəmə qarşısında o, konkret olaraq bildirmişdir ki, məcburi abort və ondan əvvəl və sonra qeyri-adekvat tibbi xidmət qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftara bərabər olub.

Məhkəmə Konvensiyanın **3-cü maddəsinin** (qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan olunması) maddi-hüquqi (substantiv) aspektinin **pozulduğunu** qərara alaraq qeyd etmişdir ki, abort ərizəçinin iradəsinə zidd şəkildə və tətbiq oluna bilən bütün şərtlər pozulmaqla həyata keçirilmişdir və belə bir vəziyyətdə həyata keçirilmiş məcburi abort insan ləyaqətinə zidd xarakter daşmışdır. Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, bu, qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftarın kobud forması olmaqla təkcə onun sağlamlığına bilavasitə ciddi zərər yetirməmişdir, yəni yalnız gələcək uşağını itirməsinə səbəb olmamış, həm də uzunmüddətli neqativ fiziki və psixoloji nəticələrə gətirib çıxarmışdır. Məhkəmə həmçinin səlahiyyətli orqanların fəaliyyət üsulu ilə əlaqədar olaraq **3-cü maddənin** prosessual aspektinin **pozulduğunu** qərara almışdır. Belə ki, onlar konkret olaraq ərizəçinin aborta məcbur edildiyi barədə əsaslı şikayətləri ilə bağlı cinayət işi başlamaq, ərizəçinin valideynlərinə və müvafiq tibbi personala qarşı səmərəli tədbirlər görmək istəməmiş, onların qüvvədə olan qanunvericilik normalarına uyğun olaraq cəzalandırılmasını təmin etməmişdilər – beləliklə, dövlət ərizəçinin məruz qaldığı pis rəftarı araşdırmaq vəzifəsini yerinə yetirməmişdi.

G.M. və başqaları Moldova Respublikasına qarşı (Ərizə № 44394/15)

22 noyabr 2022-ci il

Bu iş psixonevroloji dispanserdə saxlanılan, əqli inkişafdan geri qalan üç qadının ərizəsi ilə əlaqədar idi ki, orada baş həkimlərdən biri tərəfindən dəfələrlə zorlandıqdan sonra onlara abort və doğuşa nəzarət tədbirləri tətbiq edilmiş və şikayətləri ilə bağlı səmərəli araşdırma aparılmamışdı.

Məhkəmə Konvensiyanın **3-cü maddəsinin** (qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan olunması) həm maddi-hüquqi, həm də prosessual aspektlərinin **pozulduğunu** qərara alaraq qeyd etmişdir ki, səlahiyyətli ölkədaxili orqanlar ərizəçilərin pis rəftar barədə şikayətləri ilə bağlı səmərəli araşdırma aparmamışlar, halbuki onların apellyasiya şikayətlərindən sonra iş dörd dəfə yenidən açılmışdı. Üstəlik, araşdırma zamanı onların həmin dispanserdə cinsi zorakılığa məruz qalmış əqli qüsurlu qadın kimi həssas vəziyyəti nəzərə alınmamışdı. Məhkəmə, həmçinin müəyyən etmişdir ki, ölkədaxili cinayət qanunvericiliyi xəstənin mötəbər razılığı olmadan həyata keçirilən bu cür invaziv tibbi müdaxilələrə qarşı səmərəli müdafiəni təmin etməmişdir.

A.M. və başqaları Polşaya qarşı (Ərizələr № 4188/21, 4957/21, 5014/21, 5523/21, 5876/21, 6114/21, 6217/21 və 8857/21)

16 may 2023-cü il (ərizənin qəbuledilənliyinə dair qərar)

Bu ərizələr Polşada abort hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə əlaqədar idi. Ərizəçilər konkret olaraq iddia edirdilər ki, 2020-ci ildə qanunvericilik bazasında edilmiş

³ 16 sentyabr 2022-ci il tarixində Rusiya Federasiyası İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasında ("Konvensiya") iştirakına xitam vermişdir.

dəyişikliklərdən sonra dölün anormal inkişafı halında onların qanuni abort etdirməsi faktiki olaraq qadağan edilmişdir.

Məhkəmə ərizələri **qəbul edilməz** elan edərək bu qənaətə gəlmişdir ki, qanunvericilik dəyişikliklərinin ərizəçilər üçün doğura biləcəyi nəticələrlə ərizəçilərin Konvensiyada nəzərdə tutulan mənada "qurban" olduqlarını iddia edə bilmələri arasında əlaqə olduqca uzaq və mücərrəddir. Məhkəmə xüsusilə qeyd etmişdir ki, ərizəçilər 2020-ci il tarixli qanunvericilik dəyişikliklərinin birbaşa təsirinə məruz qalma riski altında olduqlarını sübut edən heç bir inandırıcı tibbi dəlil təqdim etməmişlər. Onlar, həmçinin fərdi situasiyaları ilə bağlı heç bir sənəd təqdim etməmişlər ki, bu da onların fərdi vəziyyətlərinin qiymətləndirilməsini qeyri-mümkün etmişdir.

Həmçinin bax: **M.B. və 926 digər ərizəçi Polşaya qarşı (Ərizə № 3030/21)**, 5 dekabr 2023-cü il tarixli qərar (Komitə)

M.L. Polşaya qarşı (Ərizə № 40119/21)

14 dekabr 2023-cü il⁴

Bu iş üzrə ərizəçi konkret olaraq iddia etmişdir ki, Polşa Konstitusiyası Məhkəməsinin 2020-ci il qərarından sonra dölün anormal inkişafı halında onun qanuni abort etdirməsi qadağan olunmuşdur. O, hamilə qalmış və dölə trisomiya-21 diaqnozu qoyulmuşdu. Konstitusiyası Məhkəməsinin qərarından irəli gələn qanunvericilik dəyişikliklərinin qüvvəyə minməsi nəticəsində xəstəxanada planlaşdırılmış abort ləğv edilmişdi. O, Polşada abort etdirə bilmədiyinə görə sonda bu prosedur üçün xaricdəki özəl klinikaya yollanmalı olmuşdu.

Hazırkı işdə Məhkəmə ərizəçiyə münasibətdə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, ərizəçini abort üçün böyük xərc çəkməklə xaricə getməyə və ailəsinin dəstəyindən uzaqda olmağa məcbur edən sözügedən qanunvericilik dəyişiklikləri ona əhəmiyyətli psixoloji təsir göstərməli idi. Ərizəçinin hüquqlarına, xüsusən də onun üçün tələb olunan və artıq işə salınmış tibbi prosedura bu cür müdaxilənin baş verməsi onu özbaşınalıqqa qarşı lazımı təminatlardan məhrum edən vəziyyət yaratmışdı. Üstəlik, ərizəçinin hüquqlarına təsir edən qərarı çıxarmış Konstitusiyası Məhkəməsinin tərkibinə ciddi pozuntularla həyata keçirilmiş prosedur vasitəsilə təyin edilmiş hakimlər də daxil idi (bax: Xero Flor Polşaya qarşı iş üzrə 7 may 2021-ci il tarixli qərar).

Embrion donorluğu və elmi tədqiqatlar

Parrillo İtaliyaya qarşı

27 avqust 2015-ci il (Böyük Palata)

Bu iş 40/2004 nömrəli İtaliya Qanununda nəzərdə tutulan qadağa ilə bağlı idi ki, həmin qadağa ərizəçinin hamiləlik üçün nəzərdə tutulmayan ekstrakorporal mayalanma nəticəsində əldə edilmiş embrionlarını elmi tədqiqatlar üçün bağışlamasına mane olurdu. Ərizəçi Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinə (mülkiyyətin müdafiəsi) əsasən şikayət etmişdir ki, o, yardımçı reproduktiv tibbi prosedur vasitəsilə əldə edilmiş embrionlarını elmi tədqiqatlar üçün bağışlaya bilmir və embrionların ölümünə qədər onları kriokonservasiya (dondurulma) şəraitində saxlamağa borcludur. Ərizəçi, həmçinin hesab etmişdir ki, sözügedən qadağa onun Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə qorunan şəxsi həyatına hörmət hüququnun pozulmasına bərabərdir.

Bu məsələyə dair ilk dəfə qərar çıxarması tələb olunan Məhkəmə qərara almışdır ki, Konvensiyanın 8-ci maddəsinin (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) "şəxsi həyat" aspektinə aid hissəsi bu işə tətbiq oluna bilər. Belə ki, sözügedən embrionlar ərizəçinin genetik materialını özündə ehtiva edir və müvafiq olaraq, onun şəxsi identikliyinə tərkib hissəsini təşkil edirdi. Məhkəmə, ilk öncə hesab etmişdir ki, belə həssas məsələdə İtaliyaya kifayət qədər maneəvr imkanı ("qiymətləndirmə sərbəstliyi") verilməlidir, bunu həm də sözügedən mövzuda Avropa konsensusunun və beynəlxalq sənədlərin olmaması

⁴ Bu qərar **İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının** 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində (qəti qərarlar) nəzərdə tutulan hallarda qüvvəyə minəcək.

təsdiqləyir. Daha sonra Məhkəmə qeyd etmişdir ki, 40/2004 nömrəli Qanun layihəsinin hazırlanması prosesi ciddi müzakirələrə səbəb olub və İtaliyanın qanunverici orqanı dövlətin embrionun qorunmasında marağını və müvafiq şəxslərin embrionun gələcək taleyini müəyyən etmək hüququnu həyata keçirməkdə marağını nəzərə alıb. Məhkəmə, həmçinin bildirmişdir ki, Konvensiyanın 2-ci maddəsi (yaşamaq hüququ) müzakirə mövzusu olmadığından, bu işdə insan həyatının nə vaxt başlaması ilə bağlı həssas və mübahisəli sualın araşdırılmasına ehtiyac yoxdur. Nəhayət, ərizəçinin vəfat etmiş cinsi tərəf-müqabilinin embrionları tibbi tədqiqatlar üçün bağışlamaq istəməsinə dair heç bir sübutun olmadığını qeyd edərək, Məhkəmə belə qənaətə gəlmişdir ki, nəzərdən keçirilən qadağa demokratik cəmiyyətdə zəruri idi. Nəticədə Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin pozulmadığını** qərara almışdır. Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinə (mülkiyyətin müdafiəsi) gəlincə, Məhkəmə hesab etmişdir ki, həmin maddə hazırkı işə şamil edilə bilməz, çünki insan embrionları həmin maddədə nəzərdə tutulan mənada "mülkiyyət" sayıla bilməz. Müvafiq olaraq, bu şikayət rədd edilmişdir.

Evdə doğuş

Ternovsky Macarıstana qarşı

14 dekabr 2010-cu il

Ərizəçi evdə uşaq dünyaya gətirmək imkanının verilməməsindən şikayətlənərək iddia etmişdir ki, qanunvericilik faktiki olaraq mamaçaları və ya digər tibb işçilərini ona kömək etməkdən çəkindirir, çünki onlar cinayət məsuliyyətinə cəlb olunma riski ilə üzləşirlər (Son dövrdə ən azı 1 belə cinayət təqibi olmuşdur).

Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, ərizəçi tibb işçilərinin daim üzləşdiyi cinayət təqibi təhlükəsi və bu mövzuda konkret və hərtərəfli qanunvericiliyin olmaması səbəbindən evdə uşaq dünyaya gətirmək seçimini etmək imkanından faktiki olaraq məhrum olmuşdu və bu da Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququnun) **pozulması** idi.

Dubská və Krejzová Çex Respublikasına qarşı

15 noyabr 2016-cı il (Böyük Palata)

Bu iş evdə doğuş zamanı analara mamaça tərəfindən yardım göstərilməsini praktikada qeyri-mümkün edən Çexiya qanunvericiliyinə aid idi. Körpələrini dünyaya gətirərkən lüzumsuz tibbi müdaxilədən qaçmaq istəyən iki qadın ərizəçi şikayət etmişdir ki, həmin qanun ucbatından onların mamaçadan yardım almaq istədikləri təqdirdə uşağı xəstəxanada doğmaqdan başqa seçim imkanları yoxdur.

Böyük Palata Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, səlahiyyətli milli orqanların evdə doğuş məsələsini tənzimləyərkən kifayət qədər manevr imkanları ("qiymətləndirmə sərbəstliyi") vardır, bu məsələ ilə bağlı Avropada konsensus yoxdur və bu məsələ səhiyyə siyasətinin kompleks məsələlərini, habelə dövlət resurslarının ayrılmasını özündə ehtiva edir. Hazırkı iş üzrə Böyük Palata hesab etmişdir ki, Çexiyanın mövcud siyasəti bir tərəfdən anaların şəxsi həyatına hörmət hüququ, digər tərəfdən isə dövlətin doğuş zamanı və doğuşdan sonra uşağın və ananın sağlamlıq və təhlükəsizliyinin qorunmasında marağı arasında ədalətli balans təmin edir. Bundan əlavə, 2014-cü ildən bəri Çexiya dövləti yerli doğum evlərində vəziyyəti yaxşılaşdırmaq məqsədilə bəzi təşəbbüslər həyata keçirmişdir, xüsusən də mamaçalılıq xidməti və onunla əlaqədar qadın hüquqları üzrə hökumət nəzdində yeni ekspert komitəsi yaradılmışdır. Nəhayət, Böyük Palata Çexiyanın səlahiyyətli orqanlarını evdə doğuşla bağlı müvafiq qanunvericilik normalarının daim yenidən nəzərdən keçirilməsini davam etdirərək, onların tibbi və elmi inkişaf proseslərini əks etdirməsini və eyni zamanda reproduktiv hüquqlar sahəsində qadınların hüquqlarına tam riayət edilməsini təmin etməyə dəvət etmişdir.

Pojatina Xorvatiyaya qarşı

4 oktyabr 2018-ci il

Bu iş evdə doğuşa dair Xorvatiya qanunvericiliyinə aid idi. İş üzrə ərizəçi dördüncü övladını xaricdən gəlmiş mamaçanın köməyi ilə evdə dünyaya gətirən ana idi. O, konkret olaraq iddia etmişdir ki, Xorvatiya qanunvericiliyi evdə doğuşa icazə versə də, onun kimi qadınlar professional yardım ala bilmədiklərinə görə praktikada bu seçim imkanından yararlanma bilmirlər.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, ilk baxışdan Xorvatiyada evdə doğuşa yardım sisteminin qurulub-qurulmadığına dair bəzi şübhələr ola bilərdi. Ona görə də Məhkəmə səlahiyyətli orqanları bu məsələnin aydın və dəqiq şəkildə tənzimlənməsi üçün müvafiq qanunvericiliyi konsolidasiya etməyə çağırılmışdır. Bununla belə, Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, ərizəçi hələ dördüncü övladına hamilə qalarkən Xorvatiya Mamaçalar Palatasından və Səhiyyə Nazirliyindən aldığı məktublar vasitəsilə aydın şəkildə məlumatlandırılmışdır ki, daxili qanunvericilik evdə doğuşlara yardım göstərilməsinə icazə vermir. Məhkəmə daha sonra müəyyən etmişdir ki, dövlət orqanları ərizəçinin şəxsi həyatına hörmət hüququ ilə ana və uşaqların sağlamlığının və təhlükəsizliyinin qorunmasında dövlətin marağı arasında düzgün balans saxlamışlar. Məhkəmə xüsusilə qeyd etmişdir ki, hazırda Konvensiyaya əsasən, Xorvatiyanın evdə planlaşdırılmış doğuşlara icazə verməsi tələb olunmur. Məhkəmə Razılığa gələn Dövlətlərin evdə doğuşla bağlı hüquq sistemləri arasında hələ də böyük fərq olduğunu qeyd etmiş və bu sahədə qanunvericiliyin tədricən inkişaf etdiyini nəzərə almışdır.

Kositè-Çypienè və başqaları Litvaya qarşı

4 iyun 2019-cu il

Bu iş evdə doğuş zamanı tibbi yardım haqqında Litva qanunvericiliyinə aid idi. Dörd ərizəçi qadın evdə doğuşa tibb mütəxəssislərinin yardım göstərməsini qadağan edən qanunvericiliyə dəyişiklik edilməsi üçün Səhiyyə Nazirliyinə müraciət etmiş, amma cəhdləri uğursuz olmuşdu. Onlar konkret olaraq şikayət etmişlər ki, qanun tibb işçilərini evdə doğuşlara yardım göstərməkdən çəkindirir.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi həyata hörmət hüququ) **pozulmadığını** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, Litvada müvafiq maraqlar arasında, yəni anaların şəxsi həyatına hörmət hüququ ilə dövlətin sağlamlıq və təhlükəsizlik marağı arasında ədalətli balans riayət edilmişdir. Konkret olaraq, dörd qadın Litvada, xüsusən də yaşadıkları Vilnüsə 1990-cı illərdən bəri ev şəraitinə bənzər mühitdə doğuş üçün yaradılmış doğum evlərindən birini seçə bilərdilər. Bundan əlavə, evdə doğuş zamanı və ya ondan sonra təxirəsalınmaz yardıma ehtiyac yarandığı təqdirdə doğuşdan sonrakı yardım imkanı mövcud idi. Üstəlik, Litva son dövrdə Evdə doğuşlar haqqında Qanuna dəyişiklik etsə də, bu məsələ ilə bağlı razılığa gələn dövlətlərin hüquq sistemləri arasında böyük fərq olduğu nəzərə alınaraq, Avropa Konvensiyası bunu ondan tələb etməzdi.

Tibbi texnologiyaların köməyi ilə doğuş

Evans Birləşmiş Krallığa qarşı

10 aprel 2007-ci il (Böyük Palata)

Yumurtalıq xərcəngindən əziyyət çəkən ərizəçinin yumurtalıqları çıxarılmazdan əvvəl o vaxtkı cinsi tərəf-müqabilinin mayası ilə ekstrakorporal mayalanma proseduru aparılmışdı. Altı embrion yaradılmış və saxlanma yerinə qoyulmuşdu. Cütlüyün münasibəti sona çatdıqda, onun keçmiş cinsi tərəf-müqabili ərizəçinin uşağının genetik valideyni olmaq istəməyərək embrionların istifadəsinə verdiyi razılığı geri götürmüşdü. Müvafiq olaraq, bu halda milli qanunvericilik yumurtaların məhv edilməsini tələb edirdi. Ərizəçi şikayət etmişdir ki, daxili qanunvericilik onun keçmiş cinsi tərəf-müqabilinə onların birgə yaratdığı embrionların saxlanması və istifadəsi ilə bağlı razılığını geri götürməyə faktiki olaraq icazə verir və ərizəçinin özü ilə genetik bağlılığı olan uşağa sahib olmasına mane olur.

Böyük Palata 7 mart 2006-cı il tarixli qərarında yaşamaq hüququnun başlanma anı məsələsinin qiymətləndirilməsində dövlətin sərbəstliyə malik olduğuna dair göstərdiyi səbəblərə müvafiq olaraq müəyyən etmişdir ki, ərizəçi və onun keçmiş cinsi tərəf-müqabili tərəfindən yaradılmış embrionlar yaşamaq hüququna malik deyil. Ona görə də Konvensiyanın **2-ci maddəsinin** (yaşamaq hüququ) **pozulmadığı** qərar alınmışdır. Bundan başqa, bu sahədə Avropada konsensusun olmaması, ölkədaxili normaların aydın olması və ərizəçinin diqqətinə çatdırılması və onların toqquşan maraqlar arasında ədalətli balans təmin etməsi faktını nəzərə alaraq, Böyük Palata Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını** hesab etmiş, eləcə də Konvensiyanın **8-ci maddəsi ilə əlaqəli şəkildə götürülməklə 14-cü maddəsinin** (ayrı-seçkiliyin qadağan olunması) **pozulmadığını** qərara almışdır.

Dickson Birləşmiş Krallığa qarşı

4 dekabr 2007-ci il (Böyük Palata)

Qəsdən adam öldürməyə görə ən azı 15 il azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş ərizəçinin azadlığa çıxdıqdan sonra uşaq dünyaya gətirmə şansı az olan 1958-ci il təvəllüdlü arvadından uşaq sahibi olmaq üçün süni mayalanma müəssisələrinə etdiyi müraciətlər rədd edilmişdi.

Məhkəmə qərara almışdır ki, toqquşan ictimai və şəxsi maraqlar arasında ədalətli balans gözlənilmədiyinə görə Konvensiyanın **8-ci maddəsi** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmuşdur**.

S.H. və başqaları Avstriyaya qarşı (Ərizə № 57813/00)

3 noyabr 2011-ci il (Böyük Palata)

Bu iş ekstrakorporal mayalanma yolu ilə uşaq dünyaya gətirmək istəyən iki avstriyalı cütlüklə əlaqədar idi. Bir cütlük donor spermasından, digəri isə donorun yumurta hüceyrəsindən istifadə etməli idi. Avstriya qanunvericiliyi ekstrakorporal mayalanma üçün spermadan istifadəni və ümumiyyətlə yumurta hüceyrəsi donorluğunu qadağan edir.

Məhkəmə qeyd etmişdir ki, Avropada ekstrakorporal mayalanma üçün qamet donorluğuna icazə verilməsinin lehinə açıq-aydın tendensiya mövcud olsa da, meydana çıxan konsensus hələ formalaşma mərhələsindədir və müəyyən edilmiş hüquqi prinsiplərə əsaslanmır. Avstriyalı qanunvericilər digər məsələlərlə yanaşı, iki qadının eyni uşağın bioloji anası olduğunu iddia edə bilməsi ehtimalının olmamasına çalışmışlar. Onlar mürəkkəb etik suallar doğuran mübahisəli məsələyə diqqətlə yanaşmış və Avstriyada mümkün olmayan sonsuzluğun müalicəsi üçün şəxslərin xaricə getməsinə qadağan etməmişlər. Məhkəmə belə qənaətə gəlmişdir ki, hazırkı işdə Konvensiyanın **8-ci maddəsi** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmamışdır**. Bununla belə, Məhkəmə süni yolla nəsilartırma sahəsində qanunvericiliyin və elmi tədqiqatların sürətlə gedən inkişaf proseslərinin nəzərə alınmasının vacibliyini vurğulamışdır.

Costa və Pavan İtaliyaya qarşı

28 avqust 2012-ci il

Bu iş sistik fibrozun sağlam daşıyıcıları olan və tibbi texnologiyalardan istifadə edilməklə aparılan reproduktiv və genetik müayinələrin köməyi ilə xəstəliyin sonrakı nəsillərinə ötürülməsinin qarşısını almaq istəyən italyan cütlüklə əlaqədar idi.

Məhkəmə ərizəçilərin şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququna edilən müdaxilənin qeyri-mütənəzib olduğunu qərara alaraq Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** müəyyən etmiş və konkret olaraq bildirmişdir ki, ərlə arvadın embrion müayinəsindən istifadəsini qadağan edən, amma döldə eyni xəstəliyin simptomları aşkar edildikdə hamiləliyi tibbi texnologiyaların köməyi ilə dayandırmağa icazə verən İtaliya qanunvericiliyi ziddiyyətlidir. Məhkəmə, həmçinin preimplantasiya diaqnostikası (PID) və homoloji mayalanma⁵ ilə əlaqədar olan bu işi donorun köməyi ilə mayalanma ilə əlaqədar olan "S.H. və başqaları Avstriyaya qarşı"

⁵ Cütlükdən götürülmüş qametlərdən istifadə (bax: donorun qametlərindən istifadə etməklə donorun köməyi ilə mayalanma).

işindən (yuxarıya bax) fərqləndirmişdir. PİD-dən istifadə məsələsi əxlaqi və etik xarakterli incə məsələləri əhatə etsə də, parlamentin bu məsələ ilə bağlı qanunvericiliyin qəbulunda seçimləri Məhkəmənin nəzarətindən kənar qala bilməz.

Knecht Rumıniyaya qarşı

2 oktyabr 2012-ci il

2009-cu ilin iyulunda ərizəçinin özəl klinikaya saxlanca verdiyi dondurulmuş embrionlar klinikanın etibarlılığı ilə bağlı yaranmış narahatlıqlar səbəbindən səlahiyyətli orqanlar tərəfindən götürülmüşdü. Ərizəçi sonradan embrionların ekstrakorporal mayalanma proseduru vasitəsilə valideyn olmaqdan ötrü onun tərəfindən istifadə edilə bilməsi üçün dövlət tərəfindən ixtisaslaşdırılmış klinikaya köçürülməsini təmin etməkdə xeyli çətinliklərlə üzləşmişdi. Ərizəçi şikayət etmişdir ki, belə vəziyyət onun şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququnun pozulması ilə nəticələnmişdir.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını** qərara almışdır. Ölkədaxili məhkəmələr səlahiyyətli orqanların embrionun köçürülməsinə icazə verməkdən imtina etməsi səbəbindən ərizəçinin 8-ci maddədə nəzərdə tutulmuş hüquqlarının pozulduğunu açıq şəkildə etiraf etmiş və ona pozuntuya görə tələb olunan kompensasiya təklif etmişdilər ki, bu da onun embrionlarının nisbətən qısa müddətdə köçürülməsi ilə nəticələnmişdi. Beləliklə, ərizəçinin şəxsi həyatına hörmət hüququna riayət edilməsi üçün zəruri addımlar atılmışdır.

Nedescu Rumıniyaya qarşı

16 yanvar 2018-ci il

Evli cütlük olan ərizəçilər iddia edirdilər ki, onlar 2009-cu ildə cinayət təqibi orqanları tərəfindən götürülmüş embrionları geri ala bilməmişlər və onların daha bir uşaq dünyaya gətirməsinin qarşısı alınmışdır. Cütlük embrionları geri almaq üçün cütlüyün lehinə məhkəmə qərarları çıxarılmasına nail olmuş, amma onların icrasına nail ola bilməmişdi.

Bu işdə Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** qərara almış və konkret olaraq müəyyən etmişdir ki, ərizəçilərin öz embrionlarını geri almasına Yüksək Kassasiya Məhkəməsinin qərarı əsasında maneçilik törədilməsi onların şəxsi həyatına hörmət hüququna qanunla nəzərdə tutulmayan müdaxilə təşkil edir.

Həmçinin bax: **Lia Maltaya qarşı**, 5 may 2022-ci il tarixli qərar

Charron və Merle-Montet Fransaya qarşı

16 yanvar 2018-ci il (ərizənin qəbuledilənliyinə dair qərar)

Qadın cinsinə mənsub olan nikah bağlamış cütlük şikayət etmişdir ki, onların tibbi texnologiyaların köməyi ilə övlad sahibi olmaq üçün müraciətləri Fransa qanunvericiliyinin eyni cinsli cütlüklər üçün belə tibbi təminatla icazə verməməsi səbəbindən rədd edilmişdir.

Məhkəmə ərizəni **qəbuledilməz** elan etmiş və konkret olaraq qeyd etmişdir ki, ərizəçilərin tibbi texnologiyaların köməyi ilə övlad sahibi olmaq barədə müraciətinin rədd edilməsi haqqında klinikanın qərarı fərdi qaydada çıxarılmış inzibati qərar idi və inzibati məhkəmələrə səlahiyyətdən sui-istifadə ilə bağlı verilən şikayət əsasında ləğv edilə bilərdi. Lakin ərizəçilər bu vasitədən istifadə etməmişdilər. Hazırkı işdə subsidiarlıq prinsipinin vacibliyini qeyd edərək, Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, ərizəçilər daxili hüquqi müdafiə vasitələrini tükəndirməmişlər.

Petithory Lanzmann Fransaya qarşı

12 noyabr 2019-cu il (ərizənin qəbuledilənliyinə dair Komitənin qərarı)

Bu iş ərizəçinin vəfat etmiş oğlunun spermasının tibbi texnologiyaların köməyi ilə və ya daşıyıcı (surroqat) anadan istifadə edilməklə reproduktiv prosedurları təşkil edə bilən müəssisəyə köçürülməsi ilə bağlı müraciətinə aid idi. Ərizəçi konkret olaraq şikayət etmişdir ki, mərhum oğlunun son istəyinə uyğun olaraq, tibbi texnologiyaların köməyi ilə sonsuz ər-arvad üçün sperma donorluğu yolu ilə və ya daşıyıcı anadan istifadə edilməklə

İsraildə və ya ABŞ-da icazə verilən reproduktiv prosedurları təşkil etmək məqsədilə mərhum oğlunun spermasını əldə etməsi mümkünsüz hala gətirilib.

Məhkəmə qeyd etmişdir ki, ərizəçinin şikayəti faktiki olaraq iki fərqli hissədən ibarətdir. Birinci hissədə o, mərhum oğlunun adından dolayı qurban olduğunu, ikinci hissədə isə nənə olmaq imkanından məhrum olduğu üçün birbaşa qurban olduğunu iddia etmişdir. Məhkəmə ərizənin hər iki hissəsini **qəbul edilməz** elan edərək qeyd etmişdir ki, fərdin necə və nə vaxt valideyn olacağına qərar vermək hüququ başqasına ötürülə bilməyən hüquqdur və Konvensiyanın 8-ci maddəsi (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) nənə və ya baba olmaq hüququna təminat vermir.

Gauvin-Fournis Fransaya qarşı və Silliau Fransaya qarşı

7 sentyabr 2023-cü il⁶

Bu işlər 1980-ci illərdə üçüncü tərəf donorlarından istifadə edərək tibbi texnologiyaların köməyi ilə nəsilartırma yolu ilə doğulmuş ərizəçilərin müvafiq donorlar haqqında məlumat əldə edə bilməməsi ilə bağlı idi⁷. Ərizəçilər bildirmişlər ki, onların müvafiq bioloji ataları haqqında məlumat əldə edə bilməmələri onların şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququnun pozuntusunu təşkil edir. Onlar əlavə etmişlər ki, doğulduqları metod səbəbindən, onlar digər uşaqlardan fərqli olaraq, şəxsi həyatlarına hörmət hüququnu həyata keçirərkən ayrı-seçkiliklə üzləşiblər, çünki onların üçüncü tərəf donor haqqında həmin donoru identifikasiya etməyən informasiyaları, o cümlədən tibbi məlumatları əldə etməsi mümkün olmayıb.

Məhkəmə hazırkı işdə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, cavabdeh dövlət birinci və ikinci ərizəçinin şəxsi həyatına səmərəli hörməti təmin etməkdən ibarət pozitiv öhdəliyini pozmamışdır. Məhkəmə xüsusilə qeyd etmişdir ki, ərizəçilərin şikayət etdiyi vəziyyət qanunverici orqanın qəbul etdiyi qərarlardan irəli gəlir. Bioetika haqqında Qanunun qəbulundan əvvəl bütün mövqeləri nəzərə almaq üçün məsləhətləşmələr formasında ictimai müzakirələr aparılmışdır. Məhkəmənin fikrincə, qanunverici orqan donurun anonimliyinin aradan qaldırılması zərurəti barədə məlumatlı şəkildə və tədricən düşünmə prosesindən sonra müvafiq maraqları və hüquqları lazımi qaydada qiymətləndirmişdir. Şəxsin mənşəyi barədə məlumatlara çıxış əldə etməsi məsələsi ilə bağlı aydın konsensusun olmadığını, sadəcə olaraq donurun anonimliyinin aradan qaldırılmasının lehinə olan son tendensiyanı bir daha xatırladaraq, Məhkəmə hesab etmişdir ki, qanunverici orqan öz müstəsna səlahiyyəti ("qiymətləndirmə sərbəstliyi") çərçivəsində hərəkət etmişdir. Beləliklə, cavabdeh dövlət islahatın aparılma sürətinə və ya bu cür islahata razılıq verməkdə gecikməsinə görə tənqid edilə bilməzdi. Hazırkı işdə Məhkəmə hesab etmişdir ki, cavabdeh dövlət bu sahədəki addımlarında, o cümlədən ərizəçilərin vəziyyətində olan şəxslərin üçüncü tərəf donurun razılığının alınması şərti ilə öz mənşəyi haqqında məlumat əldə etməsinə imkan verən 2 avqust 2021-ci il tarixli Bioetika haqqında Qanun qüvvəyə minərkən qəbul etdiyi qərarla öz qiymətləndirmə sərbəstliyinin hüdudlarını aşmamışdır. Nəhayət, Məhkəmə qeyd etmişdir ki, ərizələr Məhkəməyə təqdim edildiyi zaman qamet donorluğunda anonimlik prinsipi həkimlərin tibbi məlumatları əldə etməsinə və terapeutik zərurət tələb etdiyi hallarda, o cümlədən ərizəçilər tərəfindən onların sağlamlıq hüquqlarının pozuntusu hesab edilən qohumluq riskinin qarşısının alınması məqsədilə həmin məlumatları müvafiq qamet donorluğu yolu ilə doğulmuş şəxslərə açıqlamasına mane olmurdu. Donoru identifikasiya etməyən tibbi məlumatlara gəlicə, Məhkəmə qeyd etmişdir ki, dövlət toqquşan müvafiq maraqlar arasında ədalətli balans riayət etmişdir.

⁶ Bu qərar [İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının](#) 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində (qəti qərarlar) nəzərdə tutulan hallarda qüvvəyə minəcək.

⁷ Bu vəziyyət şəxsin öz mənşəyi barədə məlumatları əldə etməsi üçün yeni hüquqi sistemin qüvvəyə mindiyi 1 sentyabr 2022-ci ilə qədər davam etdi. Bu sistem onun qüvvəyə minməsindən əvvəl doğulmuş şəxslər üçün öz mənşəyi haqqında məlumat əldə etmək imkanını nəzərdə tuturdu, lakin bu, donorların razılıq verməsindən asılı idi.

Baret və Caballero Fransaya qarşı

14 sentyabr 2023-cü il⁸

Bu işdə qaldırılan iki şikayət birinci ərizəçinin vəfat etmiş ərinin spermasınının və ikinci ərizəçinin vəfat etmiş əri ilə yaratdığı embrionların İspaniyaya – ölümdən sonra nəsilartırmaya icazə verilən ölkəyə ixracının qadağan edilməsi ilə bağlı idi. Ərizəçilər bildirmişlər ki, barəsində şikayət edilən imtina qərarları Əhalinin sağlamlığı haqqında məcəllənin L. 2141-2-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş ölümdən sonra nəsilartırmanın qadağan edilməsinə və həmin Məcəllənin L. 2141-11-1-ci maddəsinə əsasən Fransa qanunvericiliyi ilə qadağan olunmuş məqsədlər üçün qamətlərin və ya embrionların ixracına qoyulmuş qadağaya əsaslanmışdır ki, bu da onların hüquqlarının pozulmasına səbəb olmuşdur.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, Fransanın səlahiyyətli orqanları toqquşan müvafiq maraqlar arasında ədalətli balansı riayət etmişlər və cavabdeh dövlət öz müstəsna səlahiyyəti çərçivəsində hərəkət etmişdir. Məhkəmə konkret olaraq müəyyən etmişdir ki, mübahisələndirilən qadağa ərizəçilərin şəxsi həyatına təsir etmişdir, çünki insanların öz embrionları və ya qamətləri ilə bağlı sonradan atılacaq addımlara dair seçim etmək imkanına malik olması onların həmin embrionların və ya qamətlərin gələcək taleyini müəyyən etmək hüququ çərçivəsindədir və bu qadağa onların tibbi texnologiyaların köməyi ilə nəsilartırma üsullarına müraciət edərək uşaq sahibi olmağa cəhd etmək hüququna müdaxilə təşkil etmişdir. Məhkəmə hesab etmişdir ki, həmin vaxt üstünlük təşkil edən ailə anlayışından irəli gələn, eləcə də insan ləyaqətinə və insanın öz embrionlarının və ya qamətlərinin taleyini müəyyən etmək hüququna hörmətlə yanaşılmasını təmin etməyə və tibbi texnologiyaların köməyi ilə nəsilartırma prosedurlarında iştirak edən müxtəlif tərəflərin maraqları arasında ədalətli balansın gözlənilməsinə yönələn mübahisələndirilən müdaxilə "digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi" və "mənəviyyətin qorunması" kimi qanuni məqsədlər daşıyırdı. Mübahisələndirilən müdaxilənin zəruriliyinə gəlcə, Məhkəmə hesab etmişdir ki, Fransada ölümdən sonrakı mayalanmaya qoyulan qadağanın mütləq xarakter daşması siyasi seçimdir. Mənəvi və ya etik mülahizələrlə bağlı sosial məsələyə gəldikdə isə, bu sahədə daxili siyasəti müəyyən edən subyektlərin qərarlarına xüsusi önəm verilməlidir. Məhkəmə qeyd etmişdir ki, qamətlərin və ya embrionların ixracına qoyulan qadağa ölkə daxilində ölümdən sonrakı mayalanmaya qoyulan qadağaya bərabər idi və onun məqsədi Əhalinin sağlamlığı haqqında məcəllənin bu praktikanı qadağan edən müddəalarından yayınma riskinin qarşısını almaq idi. Məhkəmə həmçinin qeyd etmişdir ki, Bioetika haqqında 2 avqust 2021-ci il tarixli Qanunun qüvvəyə minməsinə qədər qanunverici orqan tibbi texnologiyaların köməyi ilə nəsilartırma imkanlarına çıxışı genişləndirmək istəyini ölümdən sonrakı mayalanma imkanından irəli gələn həssas etik mülahizələrə hörmət edilməsini istəyən cəmiyyətin narahatlıqlarının nəzərə alınması zərurəti ilə uzlaşdırmağa çalışmışdır. Məhkəmə yuxarıda qeyd olunan mülahizələrin şəxsin ölümündən sonra embrionun köçürülməsinə qoyulan qadağa üçün də aktual olduğu qənaətinə gəlmiş və bir daha bildirmişdir ki, embrion müstəqil hüquqlara və ya maraqlara malik deyil. Məhkəmə qeyd etmişdir ki, Dövlət Şurası mübahisələndirilən imtina qərarlarına 2016-cı ilin mayında "Gonzalez Gomez işi" üzrə qəbul etdiyi qərarla müəyyən etdiyi metodologiyaya uyğun olaraq yenidən baxmışdır və hazırkı işlərin halları nəzərə alınmaqla daxili məhkəmənin gəldiyi qənaətdən kənarlaşmaq üçün əsas yoxdur. Bununla belə, Məhkəmə təsdiq etmişdir ki, qanunverici orqanın tibbi texnologiyaların köməyi ilə nəsilartırma hüququnu 2021-ci ildən qadın cütlüklərə və subay qadınlara şamil etmək qərarı ərizəçilərin şikayət etdikləri qadağanın saxlanması əsaslılığı məsələsinin aktualılığı ilə bağlı müzakirələrin yenidən gündəmə gəlməsinə səbəb olmuşdur.

⁸ Bu qərar [İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının](#) 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində (qəti qərarlar) nəzərdə tutulan hallarda qüvvəyə minəcək.

Yeni doğulmuş körpənin sağlamlığının qorunmasına yönələn ehtiyat tədbirləri

Hanzelkovi Çex Respublikasına qarşı

11 dekabr 2014-cü il

Bu iş doğumdan dərhal sonra evə yollanmış ana və onun yeni doğulmuş körpəsinin xəstəxanaya qaytarılmasını tələb edən müvəqqəti tədbir barədə məhkəmə qərarı və bu tədbirdən şikayət etmək üçün hər hansı hüquqi müdafiə vasitəsinin olmaması ilə əlaqədar idi. Ərizəçilər (ana və uşaq) onların şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququnun pozulmasından şikayət edərək bildirmişlər ki, uşağın doğulduqdan bir neçə saat sonra xəstəxanaya qaytarılması ilə bağlı tədbir nə qanuni, nə də zəruri idi. Onlar, həmçinin səmərəli hüquqi müdafiə vasitəsinin olmamasından şikayət etmişlər. Belə ki, onlar müvəqqəti tədbirdən şikayət etmək və onun ləğvinə nail olmaq imkanına malik deyildilər, eləcə də hüquqlarının bərpasına nail olmaq və ya zərərə görə kompensasiya almaq hüququndan da məhrum idilər.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsi** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) və **13-cü maddəsinin** (səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri hüququ) **pozulduğunu** qərara almış və bir daha xüsusilə vurğulamışdır ki, yeni doğulmuş körpənin doğuşdan sonra başqalarının himayəsinə verilməsi və bunun nə ananın, nə də onun tərəf-müqabilinin iştirak etmədiyi prosedura uyğun olaraq baş verməsi son dərəcə sərt tədbirdir və körpənin doğuşdan dərhal sonra anasının iradəsinə zidd olaraq anasının himayəsindən kənarlaşdırılması üçün həddindən artıq əsaslı səbəblər mövcud olmalıdır. Hazırkı işdə Məhkəmə konkret olaraq müəyyən etmişdir ki, ölkədaxili məhkəmə müvəqqəti tədbir barədə məsələyə baxarkən həyatlarının belə həlledici məqamında ərizəçilərin ailə həyatına müdaxilənin daha az ekstremal formasına müraciət etməyin mümkün olub-olmadığını müəyyən etməli idi. Məhkəmə bu qənaətə gəlmişdir ki, ərizəçilərin ailə həyatına bu cür ciddi müdaxilə və onun həyata keçirildiyi şərait uşaq doğulduqdan dərhal sonra onların ailə həyatından zövq almaq perspektivlərinə qeyri-mütənasib təsir göstərmişdir. Körpənin sağlamlığının mühafizəsi üçün ehtiyat tədbirlərinin görülməsinə ehtiyac olsa da, müvəqqəti tədbirin səbəb olduğu ərizəçilərin ailə həyatına müdaxilə demokratik cəmiyyətdə zəruri sayıla bilməzdi.

Prenatal tibbi müayinələr

Draon Fransaya qarşı (Ərizə № 1513/03) və Maurice Fransaya qarşı (Ərizə № 11810/03)

6 oktyabr 2005-ci il (Böyük Palata)

Ərizəçilər həkim səhvləri səbəbindən prenatal tibbi müayinələr zamanı aşkar edilməyən ağır anadangəlmə qüsurla doğulmuş uşaqların valideynləridir. Onlar aidiyyəti xəstəxanalara qarşı cinayət işi qaldırmışlar. Onların işi üzrə icraat davam etdiyi dövrdə qəbul edilmiş 4 mart 2002-ci il tarixli yeni qanunda nəzərdə tutulan müddəalara əsasən, uşağın əlilliyi nəticəsində yaranmış ömürlük "xüsusi yükə" görə məsuliyyət daşıyan xəstəxanadan/həkimdən kompensasiya tələb etmək artıq mümkün deyildi. Beləliklə, ərizəçilərə verilən kompensasiya həmin "xüsusi yükü" əhatə etmirdi.

Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, sözügedən qanun Konvensiyanın **1 sayılı Protokolunun** həmin qanun qüvvəyə mindiyi vaxt davam edən icraatlara şamil olunan **1-ci maddəsi** (mülkiyyətin müdafiəsi) **pozulmaqla** qəbul edilmişdir.

A.K. Latviyaya qarşı (Ərizə № 33011/08)

24 iyun 2014-cü il

Ərizəçi iddia etmişdir ki, ona antenatal (doğuşa qədərki) skrining müayinəsi formasında adekvat və vaxtında tibbi yardım göstərilməsindən imtina edilmişdi, halbuki bu, onun dölündə genetik pozuntu riskini göstərəcək və onun hamiləliyini davam etdirib-ətdirməmək seçimini etməsinə imkanı verəcəkdə. O, həmçinin şikayət etmişdir ki, milli

məhkəmələr Tibbi yardım haqqında Qanunu yanlış təfsir etməklə onun şəxsi həyatına hörmət hüququnun pozulduğunu müəyyən edə bilməmişlər.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) prosessual aspektinin **pozulduğunu** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, ölkədaxili məhkəmə tərəfindən icraat özbaşınalıqla aparılmış və ərizəçinin iddiaları lazımi qaydada araşdırılmamışdır.

Həmçinin son dövrə aid aşağıdakı qərara bax:

Eryiğit Türkiyəyə qarşı – səhv prenatal diaqnozla əlaqədar olan bu iş üzrə 10 aprel 2018-ci il tarixli qərarında Məhkəmə Konvensiyanın 8-ci maddəsinin prosessual aspektinin pozulduğunu bildirmişdir.

Uşağın doğulması zamanı tibb fakültəsi tələbələrinin orada iştirakı və şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququ

Konovalova Rusiyaya qarşı⁹

9 oktyabr 2014-cü il

Ərizəçi övladının doğulması zamanı tibb fakültəsi tələbələrinin orada icazəsiz iştirak etməsindən şikayət edərək bildirmişdir ki, o, müşahidə olunmasına yazılı razılıq verməyib və bu cür tədbirlər barəsində ona məlumat verildikən şüurlu vəziyyətdə olmayıb.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, ərizəçinin körpəsi doğulduğu zaman, yəni 1999-cu ildə müvafiq milli qanunvericilikdə xəstələrin şəxsi həyatının toxunulmazlığı hüquqlarının qorunmasına yönələn heç bir təminat yox idi. Bu ciddi çatışmazlıq xəstəxanada pasiyentlərin müalicəsi zamanı klinik tədris proqramında iştirak etmələri üçün onlardan razılıq alınması proseduru ucbatından daha da dərinləşmişdi. Konkret olaraq, xəstəxananın ərizəçiyə onun tədris proqramında mümkün iştirakı barədə məlumat verən bukletində qeyd edilənlər qeyri-müəyyən idi və ümumiyyətlə məsələ ona elə tərzdə təqdim edilmişdi ki, onda başqa seçiminin olmadığı təəssüratı yaranmışdı.

Sterilizasiya əməliyyatları

Gauer və başqaları Fransaya qarşı

23 oktyabr 2012-ci il (ərizənin qəbul edilənliyinə dair qərar)

Bu iş məşğulluğa əsaslanan yerli dəstək mərkəzində (*Centre d'aide pour le travail* – CAT) çalışan əqli qüsurlu beş gənc qadının kontrasepsiya məqsədləri üçün sterilizasiyasına aid idi. Ərizəçilər konkret olaraq onların razılığı olmadan həyata keçirilmiş sterilizasiya nəticəsində fiziki toxunulmazlıqlarına müdaxilə baş verdiyini bildirmiş və şəxsi həyatlarına hörmət və ailə qurmaq hüquqlarının pozulduğunu iddia etmişlər. Onlar həm də bildirmişlər ki, əlillikləri nəticəsində ayrı-seçkiliyə məruz qalmışlar.

Məhkəmə ərizənin şikayət üçün müəyyən edilmiş müddət ötürüldükdən sonra verildiyini bildirmiş və buna görə də onu Konvensiyanın 35-ci maddəsinə (qəbul edilənlik meyarları) uyğun olaraq **qəbul edilməz** elan etmişdir.

G.B. və R.B. Moldova Respublikasına qarşı (Ərizə № 16761/09)

18 dekabr 2012-ci il

2000-ci ilin may ayında uşaq dünyaya gətirən, o vaxt 32 yaşında olan birinci ərizəçi qeysəriyyə əməliyyatı keçirmiş və bu müddət ərzində mama-ginekoloq onun icazəsi alınmadan yumurtalıqlarını və uşaqlıq borularını çıxarmışdı. O, 2001-ci ildən bəri erkən menopauzanın təsirlərinin qarşısını almaq üçün müalicə alır və o vaxtdan bəri depressiya və osteoporoz da daxil olmaqla sağlamlıq problemləri vardır. Məhkəmələr mama-ginekoloqu tibbi səhlənkarlıqda təqsirli bilməmiş, lakin son nəticədə 2005-ci ildə onu cinayət məsuliyyətindən azad etmişlər. Birinci ərizəçi və onun əri (ikinci ərizəçi) xəstəxanaya və

⁹ 16 sentyabr 2022-ci il tarixində Rusiya Federasiyası Konvensiyada iştirakına xitam vermişdir.

doğuşu qəbul etmiş həkimə qarşı mülki iddia qaldırmışlar və onlara dəyən zərərə görə 607 avro məbləğində kompensasiya təyin edilmişdir. Onlar birinci ərizəçinin sterilizasiyasından və onlara təyin edilmiş kompensasiya məbləğinin azlığından şikayət etmişlər.

Məhkəmə birinci ərizəçinin qurban statusunu itirmədiyini hesab edərək Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** qərara almışdır. Məhkəmə konkret olaraq müəyyən etmişdir ki, daxili məhkəmələr tərəfindən təyin edilmiş kompensasiyanın məbləği 8-ci maddənin pozuntusunun müəyyən edildiyi və kifayət qədər ədalətli kompensasiyanın tələb olunduğu işlərdə Məhkəmə tərəfindən adətən təyin edilən kompensasiyanın minimum səviyyəsindən xeyli aşağıdır, belə ki, birinci ərizəçinin konvension hüquqlarına xüsusilə ciddi müdaxilə təşkil edən pozuntu onun üçün dağıdıcı təsirə malik olmuşdur.

Csoma Rumıniyaya qarşı

15 yanvar 2013-cü il

Ərizəçi şikayət etmişdir ki, ciddi həkim səhvləri nəticəsində o, artıq uşaq dünyaya gətirə bilmir. O, hamiləliyinin on altıncı həftəsində olarkən bətnindəki dölə hidrosefaliya diaqnozu qoyulmuş və hamiləliyin süni surətdə pozulmasına (aborta) qərar verilmişdi. Abortun fəsadlarını aradan qaldırmaq üçün ərizəçinin aldığı müalicələrin ardınca yaranan ağırlaşmalardan sonra həkim onun həyatını xilas etmək üçün onun uşaqlıq borusunu və yumurtalıqlarını çıxarmalı olmuşdu. Ərizəçi iddia etmişdir ki, müalicəsindəki uğursuzluqlar onun həyatına təhlükə yaratmış və onu uşaq dünyaya gətirmək imkanından həmişəlik məhrum etmişdir. O, həmçinin şikayət etmişdir ki, araşdırmadakı qüsurlar səbəbindən həkimlərin məsuliyyəti müəyyən edilməmişdir.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, ərizəçinin müalicə üsulunun seçiminə cəlb edilməməsi və ona tibbi prosedurla bağlı risklər barədə lazımi məlumat verilməməsi səbəbindən ərizəçinin şəxsi toxunulmazlıq hüququ pozulmuşdur.

Y.P. Rusiyaya qarşı (Ərizə № 43300/13)¹⁰

20 sentyabr 2022-ci il

Bu iş ərizəçinin dövlət xəstəxanasında öz razılığı olmadan sterilizasiyası ilə əlaqədar idi. O, hamilə qala bilmədiyi üçün ginekoloqa müraciət etdiyi zaman öyrənmişdi ki, iki il əvvəl qeysəriyyə əməliyyatı zamanı sterilizasiya olunub. Onun doğum evinə qarşı mülki iddiası sonradan məhkəmələr tərəfindən rədd edilmişdi.

Məhkəmə ərizəçiyə münasibətdə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** qərara alaraq qeyd etmişdir ki, daxili qanunvericiliyə uyğun olaraq həkimlərin ondan sterilizasiyası ilə bağlı tam, sərbəst və məlumatlandırılmış razılıq almaq istəməməsi və almaması nəticəsində onun şəxsi həyatına hörmət hüququnun pozulduğu açıq-aydındır. Üstəlik, milli məhkəmələr sterilizasiyaya görə həkimlərin məsuliyyətini müəyyən etməkdən imtina etmiş, bununla da həm daxili qanunvericilikdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təsbit olunmuş pasiyentin avtonomluğu prinsipinə zidd olan yanaşmanı dəstəkləmişlər. Məhkəmə, həmçinin qeyd etmişdir ki, belə ağır nəticələrə səbəb olan tibbi müdaxilə ölkədaxili sistemin özü tərəfindən yaradılmış qaydalara və təminatlara riayət edilmədən həyata keçirilmişdir və bunu Konvensiyanın 8-ci maddəsində təsbit olunmuş prosessual təminatlarla uzlaşdırmaq çətindir. Nəhayət, ərizəçi şəxsi həyata hörmət hüququnun pozulmasına görə hər hansı kompensasiya ilə təmin olunmamışdır.

G.M. və başqaları Moldova Respublikasına qarşı (Ərizə № 44394/15)

22 noyabr 2022-ci il

Bax yuxarıda: "Abort"

¹⁰ 16 sentyabr 2022-ci il tarixində Rusiya Federasiyası Konvensiyada iştirakına xitam vermişdir.

Qaraçı qadınların məcburi sterilizasiyası

K.H. və başqaları Slovakiyaya qarşı (Ərizə № 32881/04)

28 aprel 2009-cu il

Qaraçı etnik mənşəli səkkiz slovakıyalı qadın qeysəriyyə əməliyyatından sonra hamilə qala bilmədiklərini aşkar etmişdilər. Onlar əməliyyatlar zamanı özlərindən xəbərsiz sterilizasiya olunduqlarından şübhələnərək, Slovakiyadakı iki əlaqədar xəstəxananı məhkəməyə vermişdilər.

Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, ərizəçilərin tibbi sənədlərinin surətlərini əldə edə bilməməsi Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **və 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin** (məhkəməyə müraciət hüququ) **pozuntusudur**.

V.C. Slovakiyaya qarşı (Ərizə № 18968/07)

8 noyabr 2011-ci il

Qaraçı etnik mənşəli ərizəçi ikinci övladının doğulmasından sonra onun tam və məlumatlandırılmış razılığı olmadan dövlət xəstəxanasında sterilizasiya edilmişdi. O, hələ doğuş ərafəsində razılıq formasında nələrin nəzərdə tutulduğunu və ya prosesin geridönməz olduğunu başa düşmədən həmin formanı imzalamışdı, həm də ona deyilmişdi ki, üçüncü uşağı olarsa, ya özü, ya da körpəsi tələf olacaq. O vaxtdan bəri ərizəçi qaraçı icmasından kənarlaşdırılmış və hazırda boşanmışdır, keçmiş ərindən ayrılmasının səbəblərindən biri kimi sonsuzluğunu göstərmişdir.

Məhkəmə belə bir qənaətə gəlmişdir ki, ərizəçi sterilizasiya nəticəsində, eləcə də ondan bununla razılığın alınması üsulu ilə əlaqədar olaraq, qorxu, əzab və alçalma hissləri keçirmişdir. O, uzun müddət ərzində fiziki və psixoloji iztirab keçirmiş, həmçinin o vaxtkı əri və qaraçı icması ilə münasibətləri baxımından da əzab çəkmişdir. Müvafiq tibbi personalın ərizəçi ilə pis rəftar etmək niyyətində olduğuna dair heç bir sübut olmasa da, onlar onun pasiyent kimi avtonomluq hüququna və seçim hüququna kobudcasına etinasız yanaşmışlar. Buna görə də ərizəçinin sterilizasiyası Konvensiyanın **3-cü maddəsinin** (qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan olunması) **pozuntusudur**. Daha sonra Məhkəmə qərara almışdır ki, sterilizasiya ilə əlaqədar araşdırmanın qeyri-adekvat olmasına dair ərizəçinin iddiası ilə bağlı **3-cü maddənin pozuntusu baş verməmişdir**. Nəhayət, Məhkəmə həmin dövrdə bir qaraçı kimi onun reproduktiv sağlamlığına xüsusi önəm verən hüquqi təminatların olmaması ilə əlaqədar olaraq Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** müəyyən etmişdir.

N.B. Slovakiyaya qarşı (Ərizə № 29518/10)

12 iyun 2012-ci il

Bu işdə ərizəçi iddia etmişdir ki, tam və məlumatlandırılmış razılığı olmadan Slovakiyada dövlət xəstəxanasında sterilizasiya olunmuşdur.

Məhkəmə belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, ərizəçinin sterilizasiyası Konvensiyanın **3-cü maddəsinin** (qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan olunması) **pozuntusudur**. Bundan əlavə, Məhkəmə qərara almışdır ki, ərizəçinin sterilizasiyası ilə bağlı araşdırmanın qeyri-adekvat olmasına dair iddiasına münasibətdə **3-cü maddənin pozuntusu baş verməmişdir**. Nəhayət, Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu** müəyyən etmişdir.

I.G., M.K. və R.H. Slovakiyaya qarşı (Ərizə № 15966/04)

13 noyabr 2012-ci il

Bu iş konkret olaraq özlərinin tam və məlumatlandırılmış razılığı olmadan sterilizasiya olunmalarından, onların sterilizasiyası ilə bağlı səlahiyyətli orqanların apardığı araşdırmanın hərtərəfli, ədalətli və ya səmərəli olmamasından və sterilizasiya olunmalarında onların etnik mənşəyinin həlledici rol oynamasından şikayət edən üç qaraçı qadınla əlaqədar idi.

Məhkəmə qərara almışdır ki, Konvensiyanın **3-cü maddəsinin** (qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan olunması) **iki pozuntusu baş vermişdir** və onlar, əvvəla, birinci və ikinci ərizəçinin sterilizasiyası ilə, ikincisi, birinci və ikinci ərizəçinin sterilizasiyasının araşdırılmasının qeyri-adekvat aparıldığı iddiası ilə əlaqədardır.

Məhkəmə daha sonra birinci və ikinci ərizəçilərə münasibətdə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulduğunu**, **13-cü maddəsinin** (səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri hüququ) isə **pozulmadığını** müəyyən etmişdir. Üçüncü ərizəçiyə gəldikdə isə, Məhkəmə Konvensiyanın 37-ci maddəsinin 1(c) bəndinə uyğun olaraq ərizəni baxılmalı işlərin siyahısından çıxarmaq qərarına gəlmişdir.

Həmçinin bax:

- **[R.K. Çex Respublikasına qarşı \(Ərizə № 7883/08\)](#)**, 27 noyabr 2012-ci il tarixli qərar (ərizə baxılmalı işlərin siyahısından çıxarılmışdır)
- **[G.H. Macarıstana qarşı \(Ərizə № 54041/14\)](#)**, 9 iyun 2015-ci il tarixli qərar (ərizə qəbul edilməz elan olunmuşdur)

Surroqat analıq

[Menesson və başqaları Fransaya qarşı və Labassee Fransaya qarşı](#)

26 iyun 2014-cü il

Bu işlər surroqat ananın köməyi nəticəsində doğulmuş uşaqlar və bu köməkdən yararlanmış cütlüklər arasında ABŞ-da qanuni şəkildə yaranmış valideyn-övlad münasibətinin Fransada hüquqi cəhətdən tanınmasından imtina ilə bağlı idi. Ərizəçilər xüsusilə bu faktdan şikayət etmişlər ki, uşaqların mənafeyinə zidd olaraq, xaricdə qanuni şəkildə yaranmış valideyn-övlad münasibətlərinin Fransada tanınmasına nail ola bilməmişlər.

Hər iki işdə Məhkəmə ərizəçilərin ailə həyatına hörmət hüququna münasibətdə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını**, uşaqların şəxsi həyatına hörmət hüququna münasibətdə isə **8-ci maddənin pozulduğunu** qərara almışdır. Məhkəmə qeyd etmişdir ki, Fransanın səlahiyyətli orqanları uşaqların ABŞ-da cənab və xanım Mennesson və cənab və xanım Labassee-nin övladları kimi tanınmasından xəbərdar olduqlarına baxmayaraq, Fransa qanunvericiliyinə əsasən onların bu statusunu tanımaqdan imtina etmişlər. Məhkəmə hesab etmişdir ki, bu ziddiyyət Fransa cəmiyyətində uşaqların identikliyinə xələl gətirir. Məhkəmə daha sonra qeyd etmişdir ki, presedent hüququ xaricdə qanuni surroqat analıq nəticəsində doğulmuş uşaqlarla onların bioloji atası arasında hüquqi münasibətin yaradılmasını tamamilə istisna edir. Bu halda surroqat analıqla bağlı qərarların qəbulunda dövlətlərə verilən geniş sərbəstliyin hüdudları aşılışdır.

Həmçinin bax: **[Foulon və Bouvet Fransaya qarşı](#)**, 21 iyul 2016-cı il tarixli qərar; **[Laborie Fransaya qarşı](#)**, 19 yanvar 2017-ci il tarixli qərar.

[D. və başqaları Belçikaya qarşı \(Ərizə № 29176/13\)](#)

8 iyul 2014-cü il (qərar – ərizələr baxılmalı işlərin siyahısından qismən çıxarıldı; qismən qəbul edilməz elan olundu)

Bu iş iki Belçika vətəndaşı olan ərizəçilərin istifadə etdiyi surroqat hamiləlikdən Ukraynada doğulmuş uşağın öz ölkəsinin ərazisinə gəlişinə icazə verməkdən Belçikanın səlahiyyətli orqanlarının ilkin imtinası ilə əlaqədar idi. Ərizəçilər konkret olaraq Konvensiyanın 3-cü (qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan olunması) və 8-ci (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) maddələrinə istinad etmişdilər.

Ərizənin verildiyi andan etibarən işin sonrakı gedişatını, yəni uşağın ölkəyə daxil olmasına icazə verildiyini və onun o vaxtdan bəri ərizəçilərlə birlikdə yaşadığı Belçikaya gəldiyini nəzərə alaraq, Məhkəmə mübahisənin bu hissəsini həll edilmiş hesab etmiş və Belçikanın səlahiyyətli orqanlarının uşağa səyahət sənədlərini verməkdən imtina etməsi ilə bağlı şikayəti baxılmalı işlərin siyahısından çıxarmışdır. Məhkəmə daha sonra ərizənin qalan hissəsini **qəbul edilməz** elan etmişdir. Ərizəçilər uşaqla ailə münasibətlərinin təsdiqlənməsi üçün kifayət qədər sübutlar təqdim edəne qədər səlahiyyətli orqanların uşağı ölkəyə buraxmaqdan imtina etməsi uşağın ərizəçilərdən faktiki olaraq ayrılması ilə nəticələnsə də və onların ailə həyatına hörmət hüququna müdaxiləyə bərabər olsa da, Belçika bu cür məsələlərlə bağlı qərar verməkdə öz müstəsna səlahiyyətinin

("qiymətləndirmə sərbəstliyinin") hüdudları çərçivəsində hərəkət etmişdi. Məhkəmə, həmçinin hesab etmişdir ki, uşağın ərizəçilərdən ayrı olduğu müddətdə Konvensiyanın 3-cü maddəsinə zidd rəftara məruz qalması qənaətinə gəlmək üçün heç bir əsas yoxdur.

Paradiso və Campanelli İtaliyaya qarşı

24 yanvar 2017-ci il (Böyük Palata)

Bu iş italyalı ər-arvadın (ərizəçilər) rus qadınla surroqat analıq barədə müqavilə bağlamasından sonra Rusiyada doğulmuş doqquz aylıq uşağın sosial xidmətin himayəsinə verilməsi ilə əlaqədar idi. Sonradan məlum olmuşdu ki, onların uşaqla bioloji bağlılığı yoxdur. Ərizəçilər konkret olaraq uşağın onlardan alınmasından və uşağın doğum haqqında şəhadətnaməsini İtaliyada qeydiyyatı alıb xaricdə yaranmış valideyn-övlad münasibətini tanımaqdan imtina edilməsindən şikayət etmişlər.

Böyük Palata altı səsə qarşı on bir səsle müəyyən etmişdir ki, ərizəçilərin işində Konvensiyanın **8-ci maddəsi** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmamışdır**. Uşaqla ərizəçilər arasında hər hansı bioloji bağlılığın olmamasını, onların uşaqla münasibətlərinin qısamüddətli və hüquqi cəhətdən qeyri-müəyyən olmasını nəzərə alaraq və valideynlik layihəsinin mövcudluğuna və emosional bağlılıq keyfiyyətinə baxmayaraq, Böyük Palata ərizəçilərlə uşaq arasında ailə həyatının olmadığı qənaətinə gəlmişdir. Bununla belə, Böyük Palata müəyyən etmişdir ki, mübahisələndirilən tədbirlər ərizəçilərin şəxsi həyat sahəsinə aiddir və həmin tədbirlər iğtişaşın qarşısının alınması və digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması kimi qanuni məqsədlərə xidmət etmişdir. Bu sonuncu məsələ ilə əlaqədar olaraq, Böyük Palata uşaqları qorumaq məqsədi ilə qanuni valideyn-övlad münasibətlərinin (yalnız bioloji bağlılıq və ya qanuni övladlığa götürmə halında) tanınmasının dövlətin müstəsna səlahiyyətinə aid olduğunu İtaliyanın səlahiyyətli orqanlarının bir daha təsdiq etmək istəyini qanuni hesab etmişdir. Böyük Palata, həmçinin qəbul etmişdir ki, İtaliya məhkəmələri konkret olaraq uşağın bu ayrılma nəticəsində ağır və ya aradan qaldırıla bilməyən zərər görməyəcəyi qənaətinə gələrək, sərəncamlarında olan manevr imkanları ("qiymətləndirmə sərbəstliyi") çərçivəsində hərəkət etmişlər və toqquşan müxtəlif maraqlar arasında ədalətli balansə nail olmuşlar.

Xaricdə surroqat analıq müqaviləsi vasitəsilə doğulmuş uşaqla ana olmaq istəyən şəxs arasında qanuni valideyn-övlad münasibətinin daxili qanunvericilikdə tanınması ilə bağlı Fransa Kassasiya Məhkəməsinin sorğusu üzrə məsləhət rəyi (Sorğu № P16-2018-001)

10 aprel 2019-cu il (Böyük Palata)

Bu iş uşağın üçüncü tərəf donorun yumurta hüceyrələrindən istifadə edilməklə doğulduğu və ata olmaq istəyən şəxslə qanuni valideyn-övlad münasibətinin daxili qanunvericilikdə tanındığı bir vəziyyətdə xaricdə surroqat analıq müqaviləsi əsasında doğulmuş uşaqla ana olmaq istəyən, xaricdə qanuni olaraq verilmiş doğum haqqında şəhadətnamədə "qanuni ana" kimi göstərilən şəxs arasında qanuni valideyn-övlad münasibətinin daxili qanunvericilikdə tanınmasının mümkünlüyü məsələsi ilə əlaqədar idi.

Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, ana olmaq istəyən şəxslə uşaq arasında qanuni valideyn-övlad münasibətinin müəyyən edilməsi üçün dövlətlərin xaricdə surroqat analıq yolu ilə doğulmuş uşağın doğum haqqında şəhadətnaməsinin məlumatlarını qeydiyyatı almaları tələb olunmur, belə ki, uşağın övladlığa götürülməsi də bu münasibətin tanınması üçün bir vasitə ola bilər.

Məhkəmə konkret olaraq qərara almışdır ki, uşağın xaricdə surroqat ananın köməyi ilə doğulduğu və ata olmaq istəyən şəxsin və üçüncü tərəf donorun qamətlərindən istifadə edilməklə dünyaya gəldiyi və ata olmaq istəyən şəxslə qanuni valideyn-övlad münasibətinin mövcud olduğu bir vəziyyətdə daxili qanunvericilikdə aşağıdakılar qəbul edilir:

1. Konvensiyanın 8-ci maddəsində nəzərdə tutulan mənada uşağın şəxsi həyatına hörmət hüququ tələb edir ki, daxili qanunvericilik xaricdə qanuni olaraq verilmiş doğum haqqında şəhadətnamədə "qanuni ana" kimi göstərilmiş şəxslə uşaq arasında qanuni valideyn-övlad münasibətinin tanınmasının mümkünlüyünü nəzərdə tutsun;
2. Uşağın şəxsi həyatına hörmət hüququ bu cür tanınmanın xaricdə qanuni olaraq verilmiş doğum haqqında şəhadətnamədəki məlumatların doğum, nikah və ölümün

qeydiyyatı reyestrinə daxil edilməsi formasında baş verməsini tələb etmir; uşağın ana olmaq istəyən şəxs tərəfindən övladlığa götürülməsi kimi başqa vasitələrdən də istifadə edilə bilər.

C və E Fransaya qarşı (Ərizələr № 1462/18 və 17348/18)

19 noyabr 2019-cu il (ərizənin qəbul edilənlərinə dair Komitənin qərarı)

Bu iş surroqat analıq vasitəsilə xaricdə doğulmuş və ata olmaq istəyən şəxsin və üçüncü tərəf donorun qamətlərindən istifadə edilməklə dünyaya gəlmiş uşaqların doğum haqqında şəhadətnamələrindəki məlumatları Fransanın səlahiyyətli orqanlarının Fransanın doğum, nikah və ölümün qeydiyyatı reyestrinə tam şəkildə daxil etməkdən və ana olmaq istəyən şəxsi onların doğum haqqında şəhadətnamələrində qanuni ana kimi göstərməkdən imtina etməsi ilə əlaqədar idi.

Məhkəmə hər iki ərizəni açıq-aydın əsassız sayaraq **qəbul edilməz** elan etmiş və bildirmişdir ki, Fransanın səlahiyyətli orqanlarının imtinası qeyri-mütənasib xarakter daşımır, çünki daxili qanunvericilik digər həyat yoldaşının uşağının övladlığa götürülməsi yolu ilə ərizəçi uşaqlarla onların anası olmaq istəyən şəxs arasında valideyn-övlad münasibətinin tanınmasına imkan verirdi. Məhkəmə, həmçinin qeyd etmişdir ki, qərarın qəbulu üçün orta gözləmə müddəti tam övladlığa götürmə halında cəmi 4,1 ay, sadə övladlığa götürmə halında isə 4,7 ay təşkil edir.

D Fransaya qarşı (Ərizə № 11288/18)

16 iyul 2020-ci il

Bu iş surroqat analıq vasitəsilə xaricdə doğulmuş uşağın doğum haqqında şəhadətnaməsindəki məlumatları Fransanın doğum, nikah və ölümün qeydiyyatı reyestrinə daxil etməkdən imtina olunması ilə əlaqədar idi ki, şəhadətnamədə ana kimi göstərilən birinci ərizəçi eyni zamanda uşağın genetik anası idi. İş üzrə üçüncü ərizəçi olan uşaq 2012-ci ildə Ukraynada anadan olmuşdur. Onun Kiyevdə verilmiş doğum haqqında şəhadətnaməsində uşağı dünyaya gətirən qadın göstərilmədən birinci ərizəçi ana, ikinci ərizəçi isə ata kimi göstərilmişdir. Birinci iki ərizəçi olan ər və arvad, eləcə də uşaq şikayət edirdilər ki, uşağın şəxsi həyatına hörmət hüququ pozulmuşdur və o, bu hüquqdan istifadə edərkən "doğum" əlamətinə görə ayrı-seçkiliyə məruz qalmışdır.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, üçüncü ərizəçinin Ukraynada verilmiş doğum haqqında şəhadətnaməsinin məlumatlarını birinci ərizəçinin uşağın anası kimi göstərilməsi səbəbindən Fransanın doğumun qeydiyyatı reyestrinə daxil etməkdən imtina etməklə, Fransa hazırkı işin halları baxımından öz qiymətləndirmə sərbəstliyinin hüdudlarını aşmamışdır. Məhkəmə, həmçinin Konvensiyanın **8-ci maddəsi ilə əlaqəli şəkildə götürülməklə 14-cü maddəsinin** (ayrı-seçkiliyin qadağan olunması) **pozuntusunun baş vermədiyini** qərara almış və qəbul etmişdir ki, belə uşaqlarla onların genetik anası arasında qanuni münasibətin tanınması vasitələri ilə bağlı ərizəçilərin şikayət etdikləri fərqli rəftarın obyektiv və əsaslı səbəbləri olmuşdur. Məhkəmə öz qərarında xüsusilə qeyd etmişdir ki, əvvəllər *Menesson* və *Labassee*-nin işlərində uşaq və ata olmaq istəyən şəxs arasında qanuni valideyn-övlad münasibətləri məsələsi ilə bağlı qərar qəbul edilmişdir (bax yuxarıda). Məhkəmənin presedent hüququna əsasən, genetik əlaqənin mövcudluğu o demək deyil ki, uşağın şəxsi həyatına hörmət hüququ ata olmaq istəyən şəxslə uşağın qanuni münasibətinin konkret olaraq ata haqqında məlumatların xaricdə verilmiş doğum haqqında şəhadətnamədə qeydə alınması yolu ilə təsbit edilməsini tələb edir. Məhkəmə hazırkı işin halları baxımından uşağın genetik anası olan birinci ərizəçi ilə uşaq arasında qanuni münasibətin tanınması məsələsi üzrə fərqli qərar qəbul etmək üçün heç bir səbəb görməmişdir. Məhkəmə, həmçinin P16-2018-001 nömrəli məsləhət rəyində (bax yuxarıda) gəldiyi belə bir qənaəti qeyd etmişdir ki, ana olmaq istəyən şəxslə uşaq arasında qanuni münasibətin tanınması zamanı doğum haqqında şəhadətnaməyə müvafiq məlumatlar daxil edildiyi kimi, övladlığa götürmədə də eyni nəticə baş verir.

Valdís Fjölnisdóttir və başqaları İslandiya qarşı

18 may 2021-ci il

Bu iş birinci iki ərizəçi ilə ABŞ-da surroqat ananın köməyi ilə doğulmuş üçüncü ərizəçi arasında valideyn-övlad münasibətinin tanınmaması ilə əlaqədar idi. Birinci və ikinci ərizəçilər üçüncü ərizəçinin valideyni olmaq istəyən şəxslər idi, amma onların heç birinin onunla bioloji qohumluq əlaqəsi yox idi. Surroqat analığın qanunsuz sayıldığı İslandiya onlar uşağın valideynləri qismində tanınmamışdılar. Ərizəçilər konkret olaraq şikayət etmişlər ki, birinci və ikinci ərizəçiləri üçüncü ərizəçinin valideynləri kimi qeydiyyatla almaqdan səlahiyyətli orqanların imtina etməsi onların hüquqlarına müdaxiləyə bərabərdir.

Məhkəmə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını** qərara alaraq hesab etmişdir ki, ərizəçilər arasında bioloji əlaqənin olmamasına baxmayaraq, ərizəçilərin münasibətlərində "ailə həyatı" mövcud olmuşdur. Bununla belə, Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, birinci iki ərizəçinin uşağın valideynləri qismində tanınmaması barədə qərarın daxili qanunvericilikdə kifayət qədər əsası var idi. Məhkəmə dövlət orqanlarının həmin "ailə həyatının" qorunub saxlanması üçün göstərdiyi səyləri nəzərə alaraq, yekunda qərara almışdır ki, hazırkı işdə İslandiya öz müstəsna səlahiyyəti çərçivəsində hərəkət etmişdir.

S.-H. Polşaya qarşı (Ərizələr № 56846/15 və 56849/15)

16 noyabr 2021-ci il (ərizənin qəbul ediləliyinə dair qərar)

Ərizəçilərin – ikili vətəndaşlığı (İsrail və ABŞ) olan və İsraildə yaşayan əkiz qardaşların valideynləri eynicinsli cütlük idi və 2010-cu ildə surroqat analıq müqaviləsi vasitəsilə bu uşaqlar dünyaya gəlmişdi. Kaliforniya Ali Məhkəməsi tərəfindən ərizəçilər bu valideynlərin övladları kimi təsdiqlənmişdi. İş onların Polşa vətəndaşlığı üçün müraciətləri ilə əlaqədar idi (valideynlərindən biri Polşa vətəndaşı idi). Onlar konkret olaraq valideynlərinin eynicinsli cütlük olması səbəbindən Polşanın səlahiyyətli orqanlarının onların bioloji ataları ilə qohumluq əlaqələrini tanımaqdan imtina etməsindən şikayət etmişlər.

Məhkəmə ərizələri **qəbul edilməz** sayaraq müəyyən etmişdir ki, hazırkı işdə şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququna müdaxilənin olması qənaətinə gəlmək üçün heç bir faktiki əsas yoxdur. Məhkəmə konkret olaraq bu qərarlar nəticəsində ərizəçilərin Polşa və Avropa vətəndaşlığına malik olmayacağını təsdiqləsə də, onların hələ də Avropada hərəkət azadlığından istifadə edə biləcəklərini qeyd etmişdir. Məhkəmənin rəyinə görə, onlar nə Məhkəmə, nə də səlahiyyətli ölkədaxili orqanlar tərəfindən qəbul edilmiş qərarlar nəticəsində çətinliklərə məruz qaldıqları barədə heç bir iddia irəli sürməmişlər. Konkret olaraq bu işdə valideyn-övlad münasibəti Polşanın səlahiyyətli orqanları tərəfindən tanınmasa da, ərizəçilərin yaşadığı dövlətdə tanınmışdır. ABŞ-da bu əlaqənin hüquqi cəhətdən tanınması o demək idi ki, ərizəçilər həm vətəndaşlıqları, həm də bioloji ataları ilə qanuni valideyn-övlad münasibətlərinin tanınması baxımından hüquqi boşluqda qalmamışlar.

A.L. Fransaya qarşı (Ərizə № 13344/20)

7 aprel 2022-ci il

Bu iş ərizəçinin Fransada surroqat analıq müqaviləsi vasitəsilə doğulmuş bioloji oğlunun surroqat ana tərəfindən üçüncü cütlüyə həvalə edilməsindən sonra daxili məhkəmələrin həmin uşağa münasibətdə ərizəçinin atalığını qanuni olaraq müəyyən etməkdən imtina etməsinin şəxsi həyata hörmət hüququna zidd olması məsələsi ilə əlaqədar idi. Ərizəçi bildirmişdir ki, bioloji oğluna münasibətdə atalığının müəyyən edilməsi ilə bağlı ərizəsinin rədd edilməsi onun şəxsi həyatına hörmət hüququna qeyri-mütənasib müdaxilədir və heç bir hüquqi əsasa malik deyil.

Məhkəmə qərara almışdır ki, işin konkret halları nəzərə alınmaqla Fransa dövlətinin xüsusi səy göstərmək öhdəliyinə əməl etməməsi səbəbindən Konvensiyanın **8-ci maddəsi** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmuşdur**. Bununla belə, Məhkəmə vurğulamışdır ki, pozuntunun müəyyən edilməsi Apellyasiya Məhkəməsinin uşağın ən üstün maraqları ilə bağlı apardığı qiymətləndirmənin və ya ərizəçinin vəsatətlərini rədd etmək barədə bu məhkəmənin Kassasiya Məhkəməsi tərəfindən təsdiq

edilmiş qərarının sual altına alınması kimi şərh edilməməlidir. Hazırkı işdə Məhkəmə xüsusilə qeyd etmişdir ki, qərarı Kassasiya Məhkəməsi tərəfindən dəstəklənmiş Apellyasiya Məhkəməsi uşağın ən üstün maraqlarını lazımi qaydada rəhbər tutmuş və ərizəçinin iddia etdiyi atalıq faktının bioloji reallığını nəzərə alaraq həmin maraqları praktiki cəhətdən xarakterizə etməyə çalışmışdır. Bir tərəfdən ərizəçinin şəxsi həyatına hörmət hüququ, digər tərəfdən isə oğlunun şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ arasında balansı gözləməyə çalışaraq və bu zaman uşağın ən üstün maraqlarının rəhbər tutulması prinsipinə riayət edilməsi tələbini nəzərə alaraq, Məhkəmə hesab etmişdir ki, mübahisələndirilən müdaxiləyə haqq qazandırmaq üçün daxili məhkəmələr tərəfindən gətirilən əsaslar Konvensiyanın 8-ci maddəsinin 2-ci bəndinin məqsədləri üçün münasib və yetərli idi. Bununla belə, Məhkəmə qeyd etmişdir ki, icraat ümumilikdə təxminən altı il bir ay çəkmişdir və bu, tələb olunan xüsusi səy göstərmək öhdəliyi ilə bir araya sığmır. İş məhkəməyə gəndə uşaq təxminən dörd aylıq idi, ölkədaxili məhkəmə prosesi başa çatanda isə altı ay yarım yaşı var idi. Şəxslə onun övladı arasında münasibətə aid işlərdə uzun müddət keçməsi hüquqi məsələnin artıq baş vermiş fakt əsasında həll edilməsinə gətirib çıxara bilər.

D.B. və başqaları İsveçrəyə qarşı (Ərizələr № 58817/15 və 58252/15)

22 noyabr 2022-ci il

Bu iş münasibətləri rəsmi qeydiyyatla alınmış və üçüncü ərizəçinin doğulduğu ABŞ-da surroqat analıq haqqında müqavilə bağlanmış eyni cinsli cütlüklə əlaqədar idi. Ərizəçilər konkret olaraq şikayət etmişlər ki, İsveçrənin səlahiyyətli orqanları ata olmaq istəyən şəxs (birinci ərizəçi) və surroqat analıq yolu ilə doğulmuş uşaq (üçüncü ərizəçi) arasında ABŞ məhkəməsi tərəfindən tanınmış valideyn-uşaq münasibətini tanımaqdan imtina etmişlər. İsveçrənin səlahiyyətli orqanları genetik ata (ikinci ərizəçi) ilə uşaq arasında valideyn-uşaq münasibətini tanımışlar.

Məhkəmə qərara almışdır ki, ərizəçi uşağa münasibətdə Konvensiyanın **8-ci maddəsi** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmuşdur**, ata olmaq istəyən şəxsə və genetik ataya münasibətdə isə **8-ci maddə** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmamışdır**. Uşaqla əlaqədar olaraq Məhkəmə xüsusilə qeyd etmişdir ki, uşaq doğulduğu zaman qüvvədə olan daxili qanunvericilik valideyn olmaq istəyən şəxslə uşaq arasında valideyn-övlad münasibətinin tanınmasına ərizəçilərin nail olmalarına imkan vermirdi. Övladlığa götürmə imkanı yalnız nikahda olan cütlüklər üçün açıq idi, qeydiyyatdan keçmiş eyni cinsli cütlüklər buraya daxil deyildi. Qeydiyyatdan keçmiş cinsi tərəf-müqabilin uşağını övladlığa götürmək yalnız 1 yanvar 2018-ci ildən etibarən mümkün oldu. Beləliklə, təxminən yeddi il səkkiz ay ərzində ərizəçilər valideyn-övlad münasibətlərinin son nəticədə tanınmasını təmin etmək imkanına malik deyildilər. Buna görə də Məhkəmə qərara almışdır ki, İsveçrənin səlahiyyətli orqanlarının xarici dövlət tərəfindən qanuni olaraq verilmiş doğum haqqında şəhadətnaməni ABŞ-da surroqat ananın köməyi ilə doğulmuş uşaqla ata olmaq istəyən şəxs arasında valideyn-övlad münasibətlərini təsdiqləyən sənəd kimi tanımaqdan imtina edərək bunun müqabilində alternativ vasitələr nəzərdə tutulması uşağın ən üstün maraqlarına uyğun deyildi. Başqa sözlə, uşaqla birinci ərizəçi arasında münasibətin tanınmasına nail olmağın uzun müddət ərzində ümumiyyətlə və tamamilə qeyri-mümkün olması üçüncü ərizəçinin şəxsi həyatına hörmət hüququna qeyri-mütənəssib müdaxilə təşkil etmişdir. Beləliklə, İsveçrə belə bir imkanı nəzərdə tutan qanunvericilik müddəalarını vaxtında qəbul etməməklə öz qiymətləndirmə sərbəstliyinin hüdudlarını aşmışdır. Digər tərəfdən, birinci və ikinci ərizəçilərə gəldikdə, Məhkəmə ilk növbədə qeyd etmişdir ki, onların ailə qurmaq üçün istifadə etdikləri surroqat analıq mexanizmi İsveçrənin dövlət siyasətinə ziddir. Məhkəmə daha sonra bildirmişdir ki, birinci və üçüncü ərizəçilər arasında münasibətin İsveçrə qanunvericiliyinə əsasən tanınmaması səbəbindən onların ailə həyatında qarşılaşa biləcəkləri praktiki çətinliklərə gəldikdə, bu məsələdə dövlətin hərəkətləri Konvensiyanın 8-ci maddəsinə uyğun olmuşdur.

K.K. və başqaları Danimarkaya qarşı (Ərizə № 25212/21)

6 dekabr 2022-ci il

Bu iş birinci ərizəçinin əkiz olan digər iki ərizəçini Danimarkada "ögey ana" kimi övladlığa götürməsinə icazə verməkdən imtina edilməsi ilə əlaqədar idi. Əkizlər Ukraynada birinci ərizəçi və onun cinsi tərəf-müqabili olan uşaqların bioloji atası ilə bağlanmış müqavilə əsasında xidmət haqqı ödənilən surroqat anadan doğulmuşlar. Danimarka qanunvericiliyinə görə, övladlığa götürməyə razılıq verməli olan şəxsə ödəniş edildiyi hallarda övladlığa götürməyə icazə verilmir.

Məhkəmə hazırkı işdə Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmadığını** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, ataları ilə birlikdə problemlərsiz yaşayan ərizəçilərin ailə həyatına heç bir ziyan dəyməmişdir. Məhkəmə, həmçinin bildirmişdir ki, ananın şəxsi həyatına hörmət hüququ ilə bağlı Konvensiyanın **8-ci maddəsinin** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) heç bir **pozuntusu baş verməmişdir**, ona görə ki, səlahiyyətli ölkədaxili orqanlar belə qərar verməklə düzgün hərəkət etmişlər və burada məqsəd birinci ərizəçinin şəxsi həyatına hörmət hüququ ilə müqayisədə ödənişli surroqat analığa nəzarət edilməsində cəmiyyətin marağının qorunmasını üstün tutmaqdan ibarət idi. Bununla belə, Məhkəmə iki ərizəçi uşağın şəxsi həyatına hörmət hüququ ilə bağlı **8-ci maddənin pozulduğunu** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, Danimarkanın səlahiyyətli orqanları onların maraqları ilə kommersiya xarakterli surroqat analığın mənfə təsirlərinin, xüsusən də uşaqların hüquqi vəziyyətinə və birinci ərizəçi ilə hüquqi münasibətlərinə təsirlərinin məhdudlaşdırılmasında cəmiyyətin maraqları arasında balansı təmin etməmişlər.

C İtaliyaya qarşı (Ərizə № 47196/21)

31 avqust 2023-cü il

Bu iş xaricdə surroqat analıq müqaviləsi nəticəsində doğulmuş uşaq olan ərizəçi ilə onun bioloji atası və ona ana olmaq istəyən şəxs arasında doğum haqqında Ukrayna şəhadətnaməsi ilə müəyyən edilmiş qanuni valideyn-övlad münasibətlərini tanımaqdan İtaliyanın səlahiyyətli orqanlarının imtina etməsi ilə əlaqədar idi.

Məhkəmə qərara almışdır ki, ərizəçi ilə onun bioloji atası arasında qanuni valideyn-övlad münasibətlərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı Konvensiyanın **8-ci maddəsi** (şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) **pozulmuşdur**, amma ərizəçi ilə onun anası olmaq istəyən şəxs arasında qanuni valideyn-övlad münasibətlərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı Konvensiyanın **8-ci maddəsi pozulmamışdır**. Məhkəmə konkret olaraq xatırlatmışdır ki, Konvensiyanın 8-ci maddəsi üzrə əvvəlki işlərdə müəyyən etdiyi kimi, daxili qanunvericilik xaricdə surroqat analıq müqaviləsi nəticəsində doğulmuş uşaq ilə onun atası kimi tanınmaq istəyən şəxs arasında, əgər həmin şəxs onun bioloji atasıdırsa, hüquqi münasibətin tanınması imkanını təmin etməlidir. Əvvəla, ərizəçi ilə onun bioloji atası arasında qanuni valideyn-övlad münasibətlərinə gəlincə, Məhkəmə qeyd etmişdir ki, hazırkı işdə daxili məhkəmələr ərizəçinin bioloji atası ilə hüquqi münasibətinin müəyyən edilməsində maraqlarını qorumaq üçün operativ surətdə qərar qəbul edə bilməmişlər. Dörd yaşlı ərizəçi doğulduğu gündən identikliyi ilə bağlı uzun müddət qeyri-müəyyən vəziyyətdə saxlanılmış və onun qanuni olaraq müəyyən edilmiş valideyni olmadığı üçün İtaliyada vətəndaşlığı olmayan şəxs hesab olunmuşdur. Buna görə də Məhkəmə qərara almışdır ki, belə məsələdə dövlətə müəyyən qiymətləndirmə sərbəstliyinin verilməsinə baxmayaraq, İtaliyanın səlahiyyətli orqanları Konvensiyada nəzərdə tutulmuş ərizəçinin şəxsi həyatına hörmət hüququnu təmin etməkdən ibarət pozitiv öhdəliklərini yerinə yetirməmişlər. Ərizəçi ilə onun anası olmaq istəyən şəxs arasında qanuni valideyn-övlad münasibətlərinə gəlincə, Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, İtaliya qanunvericiliyi doğum haqqında şəhadətnamədə ana olmaq istəyən şəxs barəsində məlumatların qeydə alınmasına icazə verməsə də, övladlığa götürmə yolu ilə uşağın onun qanuni övladı kimi tanınmasına imkan verir. Ərizəçinin anası kimi göstərilmək istəyən şəxs barəsində ərizəçinin doğum haqqında Ukrayna şəhadətnaməsindəki məlumatları İtaliyanın müvafiq vətəndaşlıq vəziyyəti aktları reyestrinə daxil etməkdən imtina edərkən cavabdeh dövlət öz qiymətləndirmə sərbəstliyinin hüdudlarını aşmamışdır.

Həmçinin son dövrə aid aşağıdakı işlərə bax:

A.M. Norveçə qarşı (Ərizə № 30254/18)

24 mart 2022-ci il

Bonzano və başqaları İtaliyaya qarşı, Modanese İtaliyaya qarşı və Nuti və başqaları İtaliyaya qarşı

30 may 2023-cü il (ərizənin qəbul edilənliliyinə dair Komitənin qərarları)

Doğulmamış uşaq və yaşamaq hüququ

Vo Fransaya qarşı

8 iyul 2004-cü il (Böyük Palata)

Eyni soyadlı başqa bir pasiyentlə səhv salındığına görə ərizəçinin amniotik kisəsi deşilmiş və nəticədə tibbi abort zərurəti yaranmışdı. O iddia edirdi ki, uşağının ehtiyatsızlıqdan tələf olunması ehtiyatsızlıqdan adam öldürmə kimi tövsif edilməlidir.

Məhkəmə Konvensiyanın **2-ci maddəsinin** (yaşamaq hüququ) **pozulmadığını** qərara alaraq müəyyən etmişdir ki, doğulmamış uşağın Konvensiyanın 2-ci maddəsinə uyğun olaraq canlı şəxs olub-olmaması barədə qərar qəbul etmək hazırda arzuolunan deyil və ya qeyri-mümkündür. Eləcə də cinayət-hüquqi müdafiə vasitəsinə ehtiyac yox idi. Ərizəçinin həkim səhlənkarlığını sübut etməsinə və kompensasiya tələb etməsinə imkan verən hüquqi müdafiə vasitələri artıq mövcud idi.

Cərrahi simfiziometriyadan istifadə

L.F. İrlandiyaya qarşı (Ərizə № 62007/17), K.O'S İrlandiyaya qarşı (Ərizə № 61836/17) və W.M. İrlandiyaya qarşı (Ərizə № 61872/17)

10 noyabr 2020-ci il (ərizənin qəbul edilənliliyinə dair qərarlar)

1960-cı illərdə ərizəçilərin hər biri ya doğuş zamanı, ya da ondan əvvəl doğum evlərində cərrahi simfiziometriya əməliyyatına¹¹ məruz qalmışlar. Onlar şikayət etmişlər ki, İrlandiyada bu prosedurdan istifadə Konvensiyanın tələblərinə cavab verən ölkədaxili araşdırmanın predmeti olmamışdır və bundan əlavə, onlar şikayətlərinin ölkədaxili səviyyədə tam həllinə nail ola bilməmişlər. Ərizəçilərdən biri, həmçinin şikayət etmişdir ki, simfiziometriya əməliyyatlarının aparılmasına icazə verməklə, dövlət qadınları qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftardan qorumaq öhdəliyini yerinə yetirməmişdir.

Məhkəmə ərizələri **qəbul edilməz** elan etmişdir. Konkret olaraq, K.O'S-in işində Məhkəmə ərizəni ona görə qəbul edilməz hesab etmişdir ki, ərizəçi daxili hüquqi müdafiə vasitələrini tükəndirməmişdi. Digər iki işdə isə Məhkəmə ərizəçilərin ərizələrini açıq-aşkar əsassız hesab etmiş və burada da daxili hüquqi müdafiə vasitələrinin tükəndirilməsi məsələsinin ortaya çıxdığını qeyd etmişdir.

Media üçün əlaqə məlumatları:

Tel.: + 33 (0)3 90 21 42 08

¹¹ Cərrahi simfiziometriya əməliyyatı çanaq qurşağının tutumunu artırmaq üçün qasıq simfizinin (qasıq nahiyəsi sümüklərini birləşdirən bağların) liflərinin qismən kəsilməsini özündə ehtiva edir. Bu prosedur hər hansı mexaniki problem olduqda təbii doğuşu asanlaşdırmaq üçün qasıq simfizini ayırmağa imkan verir.